

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.

Ефективна економіка. 2026. № 4.

ISSN 2307-2105

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.4.111>

УДК 330.341.1:334.01:338.246.2

А. В. Мазур,

к. е. н, доцент, доцент кафедри фінансів,

Національний університет «Львівська політехніка»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5985-5674>

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТА НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

A. Mazur,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Lviv Polytechnic National University

INNOVATIVE DEVELOPMENT OF ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF POST-WAR RECOVERY: CONCEPTUAL FRAMEWORK AND IMPLEMENTATION DIRECTIONS

У статті досліджено теоретико-концептуальні засади інноваційного розвитку підприємств у контексті післявоєнної відбудови економіки України. Обґрунтовано необхідність переосмислення ролі інновацій як ключового чинника забезпечення стійкості, адаптивності та конкурентоспроможності підприємств в умовах посткризової трансформації. Узагальнено сучасні наукові підходи до трактування інноваційного розвитку, визначено їх системні, ресурсні, технологічні та

кризово-адаптаційні особливості. Запропоновано підхід до структуризації процесу інноваційного розвитку, який передбачає виокремлення адаптаційних та відновлювальних (recovery-driven) інновацій як базових напрямів трансформації діяльності підприємств у післявоєнний період. Визначено ключові пріоритети реалізації інноваційного розвитку, зокрема цифровізацію, модернізацію виробничих процесів, розвиток людського капіталу та інтеграцію у глобальні інноваційні екосистеми. Окреслено напрями формування ефективних механізмів підтримки інноваційної діяльності підприємств з урахуванням інституційних та фінансово-економічних обмежень.

The article examines the theoretical and conceptual foundations of innovative development of enterprises in the context of the post-war reconstruction of the economy of Ukraine. The necessity of reconsidering the role of innovation as a key factor ensuring resilience, adaptability, and competitiveness of enterprises under conditions of post-crisis transformation is substantiated. Contemporary scientific approaches to the interpretation of innovative development are systematized, and their systemic, resource-based, technological, and crisis-adaptive characteristics are identified.

A conceptual approach to structuring the process of innovative development is proposed, which provides for the differentiation of adaptive and recovery-driven innovations as basic directions of transformation of enterprise activity in the post-war period. It is emphasized that adaptive innovations ensure the operational stability and survival capacity of enterprises under conditions of uncertainty, while recovery-driven innovations are aimed at restoring production potential, resources, and key operational capabilities disrupted as a result of war-related destruction.

The key priorities for the implementation of innovative development are defined, including digitalization of business processes, modernization of production systems, development of human capital, and integration into global innovation ecosystems. It is demonstrated that these priorities form a coherent framework for strengthening the long-term competitiveness and sustainability of enterprises in a dynamically changing economic environment characterized by high risks, resource constraints, and institutional instability.

Directions for the formation of effective mechanisms supporting innovative activity of enterprises are outlined, taking into account institutional limitations and financial-economic constraints typical for the post-war context. Particular attention is paid to the necessity of combining state support instruments, international assistance programs, and internal enterprise capabilities in order to ensure the continuity and scalability of innovation processes.

It is shown that innovative development in post-war conditions acquires a systemic and phased nature, integrating short-term survival-oriented solutions with medium-term recovery measures and long-term transformational changes. Such an approach enables enterprises not only to restore lost capacities but also to form new competitive advantages based on technological upgrading, organizational renewal, and strategic repositioning within global markets.

Overall, the proposed conceptual framework deepens the understanding of innovation-driven transformation of enterprises and adapts existing theoretical approaches to the specific challenges of post-war economic reconstruction in Ukraine.

Ключові слова: *інноваційний розвиток; підприємства; післявоєнна відбудова; адаптаційні інновації; відновлювальні інновації; економічна трансформація.*

Keywords: *innovative development; enterprises; post-war reconstruction; adaptive innovations; recovery-driven innovations; economic transformation.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасні умови функціонування підприємств в Україні характеризуються високим рівнем невизначеності, спричиненим воєнними діями, масштабними руйнуваннями виробничої та інфраструктурної бази, порушенням логістичних і коопераційних зв'язків, а також суттєвим обмеженням доступу до фінансових ресурсів та інвестиційного капіталу. У сукупності ці чинники формують якісно нове середовище господарювання, у якому традиційні підходи до управління розвитком підприємств втрачають свою ефективність та потребують суттєвого переосмислення.

В таких умовах об'єктивно зростає роль інноваційної моделі розвитку як базового інструменту забезпечення життєздатності, відновлення та подальшої трансформації підприємницьких структур. Інновації перестають бути лише чинником конкурентних переваг і набувають статусу ключового механізму адаптації до кризових умов, відновлення втраченого потенціалу та формування нових траєкторій розвитку.

Особливої актуальності набуває дослідження інноваційного розвитку підприємств у контексті післявоєнної відбудови економіки України, оскільки саме підприємства виступають основними суб'єктами економічного відновлення, які забезпечують відновлення виробничих процесів, створення нових технологічних рішень, модернізацію організаційних структур та формування оновлених бізнес-моделей.

Незважаючи на значну кількість наукових праць у сфері інноваційного розвитку, аналіз сучасного стану досліджень свідчить про наявність низки невирішених питань. Зокрема, спостерігається фрагментарність підходів до дослідження інноваційного розвитку саме в умовах воєнної та післявоєнної економіки, недостатня адаптація існуючих теоретичних моделей до специфіки кризових трансформацій, а також відсутність цілісного підходу до формування інноваційної стратегії підприємств у процесі відбудови.

Крім того, недостатньо розробленими залишаються питання структуризації інноваційного розвитку з урахуванням поєднання адаптаційних, відновлювальних та трансформаційних процесів, що є критично важливим для забезпечення поступового переходу підприємств від стадії стабілізації до довгострокового розвитку.

У зв'язку з цим виникає об'єктивна необхідність формування цілісної концепції інноваційного розвитку підприємств, адаптованої до сучасних викликів післявоєнної економіки України, яка б поєднувала теоретичні положення з практичними механізмами їх реалізації в умовах ресурсних обмежень та високого рівня ризику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інноваційного розвитку підприємств є предметом активних досліджень у сучасній економічній науці, зокрема в контексті трансформаційних змін, цифровізації та післякризового відновлення економік. У класичній теорії інновацій значний внесок зробив Й. Шумпетер, який розглядав інновації як ключовий фактор економічного розвитку та конкурентної динаміки підприємств [1]. У подальших дослідженнях концепція інновацій була розширена в напрямі системного підходу, зокрема через розвиток інноваційних систем та екосистем [2, 3].

Міжнародні дослідження інноваційного розвитку підприємств фокусуються на загальних механізмах, що впливають на інноваційну активність та конкурентоспроможність. Сучасні зарубіжні дослідження акцентують увагу на цифровій трансформації підприємств як ключовому драйвері інноваційного розвитку. Зокрема, у звітах OECD підкреслюється, що цифрові технології виступають основою підвищення продуктивності, гнучкості бізнес-процесів та інтеграції підприємств у глобальні ланцюги вартості [4]. Аналогічно, у дослідженнях World Bank зазначається, що інноваційний розвиток підприємств у країнах, які зазнали кризових потрясінь, значною мірою залежить від доступу до фінансових ресурсів, технологій та інституційної підтримки [5].

Окремий напрям досліджень присвячений інноваціям у контексті стійкості (resilience) підприємств. Дослідження McKinsey Global Institute свідчать, що підприємства, які впроваджують цифрові інновації та забезпечують операційну гнучкість бізнес-процесів, демонструють вищий рівень стійкості та здатності до адаптації в умовах кризових шоків і високої невизначеності [6]. Подібні висновки підтверджуються і дослідженнями World Economic Forum, які підкреслюють, що інновації та технологічна трансформація є ключовими інструментами підвищення стійкості бізнес-моделей підприємств в умовах глобальних криз і зростаючої невизначеності [7].

В українській науковій літературі інноваційний розвиток підприємств розглядається з урахуванням специфіки трансформаційної економіки та сучасних викликів, зокрема пов'язаних із військовими діями та післявоєнною відбудовою. У працях вітчизняних дослідників наголошується на необхідності активізації інноваційної діяльності підприємств як одного з ключових чинників економічного відновлення України, підкреслюється стратегічна роль інновацій, цифрових і інфраструктурних рішень у процесі відновлення економіки після війни, зокрема необхідність формування основ державної інноваційної політики вже на етапі війни [8].

У праці [9] аналізуються перспективні індустрії для інноваційного розвитку в післявоєнний період та організаційні форми, які можуть сприяти підвищенню інноваційної активності підприємств в Україні. Дослідження [10] розглядає стратегічні імперативи розвитку бізнесу в умовах післявоєнної економічної відбудови, що включають інноваційні стратегії адаптації та інтеграції з європейськими ринками.

Вітчизняні праці також розкривають загальні тренди інноваційної активності та управління інноваціями, зокрема підкреслюють роль цифровізації, відкритих інновацій та формування інноваційних екосистем у сучасних умовах [11]. У статті [12] розглянуто стратегічне управління інноваціями в контексті сталого розвитку промислових підприємств, акцентовано увагу на ролі інноваційних управлінських підходів, цифрової трансформації та інтеграції принципів сталості у формування довгострокових конкурентних переваг підприємств.

Разом з тим, незважаючи на значну кількість наукових напрацювань, недостатньо дослідженим залишається питання системної інтеграції різних типів інновацій у межах єдиної моделі розвитку підприємств, особливо в умовах післявоєнної відбудови. Зокрема, відсутній комплексний підхід, який би поєднував адаптаційні, відновлювальні та трансформаційні інновації з урахуванням обмеженості ресурсів та необхідності поетапного розвитку підприємств. Це актуалізує потребу у подальшому удосконаленні теоретико-

методологічних засад формування інноваційних моделей розвитку підприємств в умовах післявоєнних трансформацій.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Дослідження присвячене вивченню процесів розвитку підприємств в умовах післявоєнної трансформації економіки України, що характеризуються високим рівнем невизначеності, структурними змінами та необхідністю швидкої адаптації до нових економічних реалій. У центрі уваги перебувають теоретико-методичні та прикладні засади інноваційного розвитку підприємств як ключового інструменту забезпечення їх відновлення та подальшого функціонального оновлення.

Метою дослідження є обґрунтування концептуальних засад інноваційного розвитку підприємств та визначення ключових напрямів його реалізації в умовах післявоєнного відновлення економіки України.

Відповідно до поставленої мети у роботі передбачено вирішення таких завдань: узагальнення та систематизація сучасних наукових підходів до трактування інноваційного розвитку підприємств; визначення його системних, ресурсних та кризово-адаптаційних характеристик; обґрунтування доцільності виокремлення адаптаційних та відновлювальних (recovery-driven) інновацій як базових складових трансформаційних процесів; а також окреслення ключових напрямів інноваційного розвитку підприємств у післявоєнний період, зокрема в частині цифровізації, модернізації виробничих процесів, розвитку людського капіталу та інтеграції у глобальні інноваційні екосистеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні умови функціонування підприємств в Україні формуються під впливом безпрецедентних викликів, пов'язаних із повномасштабною війною, що спричинила суттєві трансформації економічного середовища, руйнування виробничих потужностей, порушення логістичних зв'язків та зростання рівня невизначеності господарської діяльності. За таких умов традиційні підходи до забезпечення розвитку підприємств виявляються недостатньо

ефективними, що обумовлює необхідність переосмислення засад їх функціонування та переходу до інноваційної моделі розвитку.

Особливого значення набуває дослідження інноваційного розвитку підприємств у контексті післявоєнної відбудови України, оскільки саме підприємницький сектор виступає ключовим носієм економічної активності, здатним забезпечити не лише відновлення втраченого потенціалу, але й формування нових конкурентних переваг. У цьому контексті інновації перестають розглядатися виключно як інструмент підвищення ефективності діяльності та набувають ознак базового механізму адаптації підприємств до умов нестабільності, трансформації їх бізнес-моделей та забезпечення довгострокової стійкості.

Водночас аналіз сучасних наукових підходів засвідчує, що проблематика інноваційного розвитку підприємств у післявоєнних умовах залишається недостатньо систематизованою. Існуючі дослідження здебільшого зосереджуються або на макроекономічних аспектах відбудови, або на загальних питаннях інноваційної діяльності, не враховуючи специфіки функціонування підприємств у середовищі підвищених ризиків, ресурсних обмежень та інституційної нестабільності. Це зумовлює необхідність формування комплексного наукового підходу, який дозволив би розглядати інноваційний розвиток підприємств як цілісний процес, інтегрований у систему післявоєнної трансформації.

У межах цього дослідження інноваційний розвиток підприємств пропонується трактувати як багатовимірний процес, що поєднує елементи адаптації, відновлення та структурної трансформації діяльності суб'єктів господарювання на основі впровадження технологічних, організаційних, цифрових і соціальних інновацій. Такий підхід дозволяє відійти від вузького розуміння інновацій як суто технологічних змін і розглядати їх як системну характеристику функціонування підприємства, що охоплює всі ключові аспекти його діяльності.

Важливою особливістю післявоєнного періоду є трансформація ролі підприємства у відновлювальних процесах. Якщо в умовах стабільного розвитку підприємства здебільшого реагують на зміни зовнішнього середовища, то в умовах відбудови вони набувають ознак активних агентів трансформації, формуючи нові ринки, продукти та підходи до організації бізнесу. У цьому контексті інноваційна діяльність виступає не лише інструментом розвитку, але й необхідною умовою виживання підприємств, що змушені адаптуватися до нових реалій функціонування.

Однією з ключових характеристик інноваційного розвитку підприємств у сучасних умовах є трансформація їх бізнес-моделей. Порушення традиційних ланцюгів постачання, зміна структури попиту, міграційні процеси та цифровізація економіки зумовлюють необхідність переходу до більш гнучких, адаптивних і клієнтоорієнтованих моделей ведення бізнесу. Це, своєю чергою, передбачає активне впровадження цифрових рішень, розвиток дистанційних форм взаємодії з клієнтами та партнерами, а також використання нових каналів збуту.

Водночас інноваційний розвиток підприємств у післявоєнний період супроводжується низкою суттєвих обмежень, серед яких особливого значення набувають дефіцит фінансових ресурсів, зростання інвестиційних ризиків, втрата кадрового потенціалу та недостатній рівень інтеграції науки і бізнесу. У таких умовах підприємства змушені шукати альтернативні джерела фінансування інноваційної діяльності, зокрема шляхом залучення міжнародної технічної допомоги, участі у грантових програмах та розвитку партнерських форм взаємодії.

Поряд із викликами, сучасне середовище відкриває для підприємств нові можливості, пов'язані з інтеграцією у глобальні ринки, доступом до міжнародних ресурсів та формуванням інноваційних екосистем. Особливу роль у цьому процесі відіграє цифровізація, яка виступає фундаментом трансформації підприємств, забезпечуючи підвищення ефективності

управління, оптимізацію бізнес-процесів та розширення ринкових можливостей.

Таблиця 1. Напрями технологічно орієнтованого інноваційного розвитку підприємств в умовах післявоєнної відбудови України

Напрямок інноваційного розвитку	Зміст на рівні підприємства	Фактори обмежень	Джерело
Цифрова трансформація підприємства	Впровадження ERP-, CRM-систем, автоматизація управління, розвиток цифрових платформ	Нестача фінансування, кіберризик, дефіцит ІТ-кадрів	OECD (2023) Digital Economy Outlook [13]
Індустріально-технологічна модернізація	Оновлення виробничого обладнання, впровадження smart manufacturing, автоматизація виробничих процесів	Високі капітальні витрати, руйнування інфраструктури	World Bank (2024) Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment [14]
Інновації бізнес-процесів	Реінжиніринг бізнес-процесів, оптимізація ланцюгів постачання, впровадження lean-підходів	Порушення логістичних ланцюгів, нестабільність постачань	McKinsey (2023) Rebuilding Ukraine [15]
R&D та технологічні розробки	Проведення власних і спільних досліджень, створення нових продуктів	Недостатнє фінансування науки, слабка інтеграція науки і бізнесу	European Commission (2025) Ukraine Recovery Plan [16]
Платформенні та цифрові бізнес-моделі	Розвиток e-commerce, маркетплейсів, цифрових сервісів	Висока конкуренція, регуляторні обмеження	UNDP (2023) Digital Transformation in Ukraine [17]
Енергоефективні та “зелені” технології	Впровадження енергоощадних технологій, ESG-практик	Висока вартість впровадження, енергетичні ризики	IEA (2023) Ukraine Energy Profile [18]
Інновації в управлінні персоналом (HR-tech)	Запровадження дистанційної роботи, цифрових HR-рішень, програм перекваліфікації (reskilling)	Кадрові втрати, міграція робочої сили	World Economic Forum (2023) The Future of Jobs Report 2023 [19]

Джерело: систематизовано автором.

Таким чином, інноваційний розвиток підприємств у контексті післявоєнної відбудови України доцільно розглядати як комплексний процес,

що охоплює технологічні, цифрові, організаційні та соціальні аспекти їх діяльності. Його реалізація спрямована не лише на відновлення функціонування підприємств, але й на формування нової моделі їх розвитку, орієнтованої на підвищення стійкості, конкурентоспроможності та здатності до адаптації в умовах динамічного зовнішнього середовища.

З метою систематизації підходів до інноваційного розвитку підприємств у післявоєнний період доцільно виокремити ключові напрями, що мають виражений технологічний характер і визначають трансформацію діяльності суб'єктів господарювання. Узагальнення сучасних міжнародних досліджень дозволяє стверджувати, що інноваційний розвиток підприємств відбувається за такими взаємопов'язаними напрямками, як цифрова трансформація, індустріально-технологічна модернізація, розвиток R&D, впровадження платформених бізнес-моделей, оптимізація бізнес-процесів, а також застосування енергоефективних і “зелених” технологій.

Водночас реалізація зазначених напрямів супроводжується низкою обмежень, серед яких визначальними є дефіцит фінансових ресурсів, руйнування виробничої та логістичної інфраструктури, кадрові втрати, а також недостатній рівень інтеграції науки і бізнесу. Це зумовлює необхідність формування адаптивних моделей інноваційного розвитку підприємств, які враховують як технологічні можливості, так і ресурсні обмеження післявоєнного періоду.

У межах дослідження інноваційного розвитку підприємств у післявоєнних умовах доцільно запропонувати інтерпретацію структуризації інноваційних процесів, яка базується на їх функціональному поділі відповідно до етапів відновлення та розвитку підприємства. На відміну від класичних підходів, орієнтованих переважно на макроекономічні процеси або загальну інноваційну активність, запропонований підхід фокусується на рівні підприємства та враховує специфіку обмежених ресурсів, підвищених ризиків і необхідності швидкої адаптації в умовах післявоєнної економіки України.

Таблиця 2. Матриця структуризації інноваційних процесів підприємств у контексті післявоєнного відновлення та розвитку

Компонент розвитку	Адаптаційні інновації	Інновації відновлення (Recovery-driven)	Трансформаційні інновації	Пріоритетність для України
Сутність	Швидкі інноваційні рішення, спрямовані на забезпечення операційної стійкості та виживання	Інновації, орієнтовані на відновлення ресурсної бази, виробничих потужностей і ключових функцій підприємства	Інновації стратегічного характеру, що формують довгострокову конкурентоспроможність та нові моделі розвитку	Визначає поетапну логіку впровадження
Технологічний аспект	Використання базових цифрових інструментів (cloud-рішення, remote systems, базова автоматизація)	Модернізація обладнання, часткова автоматизація виробничих процесів	Впровадження технологій Industry 4.0, R&D, інноваційних виробничих систем	Високий → середній → стратегічний
Організаційний аспект	Гнучкі, адаптивні організаційні структури, оперативна перебудова процесів	Відновлення управлінських і виробничих систем	Формування нових організаційних моделей, платформних структур, мережевої взаємодії	Високий
Ресурсна база	Мінімальні витрати, використання наявних ресурсів	Залучення інвестицій, грантового та донорського фінансування	Довгострокові інвестиції, стратегічний капітал	Обмежена → відновлювана → інвестиційна
Ціль	Забезпечення безперервності діяльності підприємства	Відновлення виробничого та ресурсного потенціалу	Формування нової моделі зростання і розвитку	Коротко- → середньо- → довгострокова
Тип інновацій	Організаційні, процесні, цифрові	Технологічні, інфраструктурні	Продуктові, бізнес-модельні, технологічні	Комбінована еволюція
Ризики	Високі операційні ризики	Інвестиційні та логістичні ризики	Стратегічні та ринкові ризики	Зменшуються у часі
Результат	Операційна стійкість підприємства	Відновлений виробничий потенціал	Конкурентні переваги та інноваційна зрілість	Нарощування ефекту

Джерело: розроблено автором на основі узагальнення наукових підходів до інноваційного розвитку підприємств.

У цьому контексті інновації доцільно розглядати як багатовимірну систему, що включає адаптаційні, відновлювальні та трансформаційні компоненти. Кожен із зазначених типів інновацій виконує окрему функцію в процесі розвитку підприємства, а їх пріоритезація залежить від стадії життєвого циклу підприємства в умовах кризи та відбудови.

Запропонована матриця дозволяє систематизувати інноваційні процеси підприємства відповідно до логіки його розвитку в умовах післявоєнного відновлення. Її особливістю є поєднання функціонального та етапного підходів, що забезпечує узгодження інноваційної діяльності з наявними ресурсними можливостями та стратегічними цілями підприємства. На відміну від традиційних класифікацій інновацій, дана модель акцентує увагу на динамічному переході від адаптації до відновлення та подальшої трансформації, що є критично важливим для економіки України в умовах війни та післявоєнної відбудови.

Розвинена інтерпретація інноваційного розвитку підприємств базується на необхідності переосмислення традиційних підходів до класифікації інновацій в умовах післявоєнної відбудови. На відміну від класичних концепцій, які розглядають інновації переважно як однорідний процес або групуєть їх за функціональними чи галузевими ознаками, у даному дослідженні акцент зроблено на їхній ролі у забезпеченні різних етапів життєдіяльності підприємства в умовах кризи та відновлення.

Запропонована матрична модель є результатом поєднання функціонального та етапного підходів, що дозволяє розглядати інновації не ізольовано, а як взаємопов'язану систему, орієнтовану на досягнення конкретних управлінських і стратегічних цілей. Така інтерпретація зумовлена специфікою післявоєнного середовища України, де підприємства функціонують в умовах обмежених ресурсів, високої невизначеності та необхідності одночасного вирішення завдань виживання, відновлення та розвитку.

Ключовою особливістю підходу є введення ієрархії інновацій за критерієм їх функціонального призначення та часової пріоритетності, що дозволяє виокремити адаптаційні, відновлювальні та трансформаційні інновації як послідовні, але взаємопов'язані етапи розвитку підприємства. При цьому адаптаційні інновації забезпечують оперативну стійкість та здатність підприємства функціонувати в умовах шоккових змін; інновації відновлення спрямовані на відтворення втраченого виробничого потенціалу; трансформаційні інновації формують основу довгострокових конкурентних переваг і технологічного оновлення.

Додатковою особливістю інтерпретації є акцент на технологічному вимірі інновацій, який виступає наскрізним елементом усіх трьох груп. Це дозволяє інтегрувати цифрові, організаційні та продуктові інновації в єдину систему та забезпечити їх узгоджене застосування залежно від стадії розвитку підприємства. Таким чином, запропонована модель не лише систематизує інновації, але й виконує функцію інструменту управління їх пріоритезацією в умовах післявоєнної економіки.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що інноваційний розвиток підприємств у післявоєнних умовах не може розглядатися як лінійний або уніфікований процес. Він набуває багаторівневого характеру, у якому поєднуються завдання короткострокової адаптації, середньострокового відновлення та довгострокової трансформації економічної поведінки підприємств.

Встановлено, що ефективність інноваційної діяльності в умовах післявоєнної відбудови значною мірою визначається здатністю підприємств поєднувати різні типи інновацій залежно від стадії їх розвитку та наявних ресурсних обмежень. Це зумовлює необхідність відходу від фрагментарних підходів до управління інноваціями та формування інтегрованих моделей їх структуризації.

Запропонована матрична модель інноваційного розвитку дозволяє по-новому інтерпретувати взаємозв'язок між адаптаційними, відновлювальними та трансформаційними інноваціями, розглядаючи їх не як ізольовані напрями, а як взаємопов'язані етапи єдиної траєкторії розвитку підприємства. Такий підхід забезпечує більш реалістичне відображення умов функціонування бізнесу в період післявоєнної трансформації економіки України.

Крім того, встановлено, що систематизація інновацій за технологічними, ресурсними та часовими критеріями дозволяє підвищити обґрунтованість управлінських рішень та забезпечити узгодженість між стратегічними цілями підприємства і фактичними можливостями їх реалізації.

Отже, інноваційний розвиток підприємств у післявоєнний період слід розглядати як динамічну систему поступових переходів між різними станами організаційної та технологічної зрілості, що формує основу для стійкого економічного відновлення.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з уточненням механізмів практичного застосування запропонованої матриці на рівні підприємств різних галузей, а також із розробленням інструментів оцінювання ефективності інноваційних рішень у процесі післявоєнного відновлення економіки України. Окремого наукового інтересу потребує дослідження інституційних та фінансових передумов прискорення інноваційної трансформації підприємств.

Література

1. Schumpeter J. A. *The Theory of Economic Development*. Cambridge : Harvard University Press, 1934.
2. Freeman C. *Technology Policy and Economic Performance: Lessons from Japan*. London : Pinter Publishers, 1987.
3. Lundvall B.-Å. *National Systems of Innovation: Towards a Theory of Innovation and Interactive Learning*. London : Pinter Publishers, 1992.

4. OECD. *Science, Technology and Innovation Outlook 2023*. Paris: OECD Publishing, 2023. URL: <https://www.oecd.org/sti/science-technology-innovation-outlook/>
5. World Bank. *Business Ready 2024: New Data for a Dynamic Private Sector*. Washington, DC: World Bank Group, 2024. URL: <https://live.worldbank.org/en/event/2024/business-ready-2024-new-data-for-a-dynamic-private-sector>.
6. McKinsey Global Institute. *Resilience & Reimagination: Operations in a volatile world*. McKinsey & Company, 2023. URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/operations/how-we-help-clients/productivity-resilience>.
7. World Economic Forum. *Global Risks Report 2023*. Geneva: World Economic Forum, 2023. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2023.pdf.
8. Kulikov, P., Aziukovskyi, O., Vahonova, O., Bondar, O., Akimova, L., Akimov, O. Post-war economy of Ukraine: innovation and investment development project // *Economic Affairs*. 2022. Vol. 67, No. 5. P. 943–959. DOI: <https://doi.org/10.46852/0424-2513.5.2022.30>.
9. Гмиря, В. Ю., Костюк, О. О., Котенок, Д. М., Федоров, О. С., Ткаченко, О. М. Інновації у відбудові промисловості України у повоєнний період // *Науковий вісник Національного гірничого університету*. 2025. № 4. С. 237–247. URL: <https://nvngu.in.ua/index.php/en/archive/on-the-issues/1925-2025/content-4-2025/7301-237>
10. Ганущак, Р. М., Маргасова, В. Г. Innovative business development strategies in the conditions of the post-war economic recovery of Ukraine // *Journal of Strategic Economic Research*. 2024. № 6. С. 166–176. DOI: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2023.6.17>
11. Гуцул, Ю. Current trends in managing the innovative development of enterprises // *Economic Issues of Social Development*. 2025. № 4. С. —. DOI: <https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.4.21>
12. Dimitrova, T., Komandrovskaya, V., Marinov, M., Taranenko, A. Strategic innovative management and sustainable development of industrial enterprises // *Economics Ecology Socium*. 2025. Vol. 9, No. 1. С. 1–7. DOI: <https://doi.org/10.61954/2616-7107/2025.9.1-7>

13. OECD. *OECD Digital Economy Outlook 2023*. Paris: OECD Publishing, 2023. URL: <https://www.oecd.org/digital/>
14. World Bank. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment. 2024. URL: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine>
15. McKinsey & Company. The ingredients for rebuilding post-war Ukraine. 2023. URL: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/europe/the-ingredients-for-rebuilding-post-war-ukraine>
16. European Commission. Ukraine Recovery Plan. 2025. URL: https://commission.europa.eu/recovery-and-reconstruction-ukraine_en
17. United Nations Development Programme. Digital transformation in Ukraine: enabling recovery and sustainable development. 2025. URL: <https://www.undp.org/digital>
18. International Energy Agency. Ukraine. Energy Profile. URL: <https://www.iea.org/countries/ukraine> (дата звернення: 10.04.2026).
19. World Economic Forum. The Future of Jobs Report 2023. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2023/>

References

1. Schumpeter, J. A. (1934), *The theory of economic development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle*, Harvard University Press, Cambridge, MA, USA.
2. Freeman, C. (1987), *Technology policy and economic performance: Lessons from Japan*, Pinter Publishers, London, UK.
3. Lundvall, B.-Å. (1992), *National systems of innovation: Towards a theory of innovation and interactive learning*, Pinter Publishers, London, UK.
4. OECD (2023), “Science, technology and innovation outlook 2023”, *OECD Publishing*, available at: <https://www.oecd.org/sti/science-technology-innovation-outlook/> (Accessed 6 April 2026).
5. World Bank (2024), “Business ready 2024: New data for a dynamic private sector”, *World Bank Group*, available at: <https://live.worldbank.org/en/event/2024/business-ready-2024-new-data-for-a-dynamic-private-sector> (Accessed 6 April 2026).
6. McKinsey Global Institute (2023), “Resilience & reimagination: Operations in a volatile world”, *McKinsey & Company*, available at:

<https://www.mckinsey.com/capabilities/operations/how-we-help-clients/productivity-resilience> (Accessed 6 April 2026).

7. World Economic Forum (2023), “Global risks report 2023”, available at: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2023.pdf (Accessed 6 April 2026).

8. Kulikov, P. Aziukovskyi, O. Vahonova, O. Bondar, O. Akimova, L. and Akimov, O. (2022), “Post-war economy of Ukraine: Innovation and investment development project”, *Economic Affairs*, vol. 67 (5), pp. 943–959. <https://doi.org/10.46852/0424-2513.5.2022.30>.

9. Hmyria, V. Yu. Kostiuk, O. O. Kotenok, D. M. Fedorov, O. S. and Tkachenko, O. M. (2025), “Innovations in the reconstruction of Ukraine’s industry in the post-war period”, *Scientific Bulletin of the National Mining University*, [Online], vol. 4, pp. 237–247, available at: <https://nvngu.in.ua/index.php/en/archive/on-the-issues/1925-2025/content-4-2025/7301-237> (Accessed 7 April 2026).

10. Hanushchak, R. M. and Margasova, V. H. (2024), “Innovative business development strategies in the conditions of the post-war economic recovery of Ukraine”, *Journal of Strategic Economic Research*, vol. 6, pp. 166–176. <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2023.6.17>.

11. Hutsul, Y. (2025), “Current trends in managing the innovative development of enterprises”, *Economic Issues of Social Development*, vol. 4. <https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.4.21>.

12. Dimitrova, T. Komandrovskaya, V., Marinov, M. and Taranenko, A. (2025), “Strategic innovative management and sustainable development of industrial enterprises”, *Economics Ecology Socium*, vol. 9 (1), pp. 1–7. <https://doi.org/10.61954/2616-7107/2025.9.1-7>.

13. OECD (2023), “OECD digital economy outlook 2023”, *OECD Publishing*, available at: <https://www.oecd.org/digital/> (Accessed 7 April 2026).

14. World Bank (2024), “Ukraine rapid damage and needs assessment”, available at: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine> (Accessed 7 April 2026).

15. McKinsey & Company (2023), “The ingredients for rebuilding post-war Ukraine”, available at: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/europe/the-ingredients-for-rebuilding-post-war-ukraine> (Accessed 7 April 2026).

16. European Commission (2025), “Ukraine recovery plan”, available at: https://commission.europa.eu/recovery-and-reconstruction-ukraine_en (Accessed 7 April 2026).

17. United Nations Development Programme (2025), “Digital transformation in Ukraine: Enabling recovery and sustainable development”, available at: <https://www.undp.org/digital> (Accessed 7 April 2026).

18. International Energy Agency (2023), “Ukraine: Energy profile”, available at: <https://www.iea.org/countries/ukraine> (Accessed 7 April 2026).

19. World Economic Forum (2023), “The future of jobs report 2023”, available at: <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2023/> (Accessed 7 April 2026).

Отримано редакцією журналу / Received: 14.04.26

Прорецензовано / Revised: 20.04.26

Дата публікації / Published: 23.04.26